

מראה מקומות לשיעור כללי של ראש הישיבה

אמירת הלל ביום העצמאות

1. גמ' פסחים קי"ז ע"א. ת"ר הלל זה – על גאולתן

ולבסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא ת"ר הלל זה מי אמרו ר"א אומר משה וישראל אמרוהו בשעה שעמדו על הים"ם הם אמרו" לא לנו ה' לא לנו משיבה רוח הקודש ואמרה להן" למעני למעני אעשה רבי יהודה" אומר יהושע וישראל אמרוהו בשעה שעמדו עליהן מלכי כנען הם אמרו לא לנו ומשיבה וכו' רבי אלעזר המודעי אומר דבורה וברק אמרוהו בשעה שעמד עליהם סיכרא" הם אמרו לא לנו ורוח הקודש משיבה ואומרת להם למעני למעני אעשה ר' אלעזר בן עזריה אומר חזקיה וסייעתו אמרוהו בשעה שעמד עליהם סנחריב" הם אמרו לא לנו ומשיבה וכו' רבי עקיבא אומר חנניה מישאל ועזריה אמרוהו בשעה שעמד עליהם נבוכדנצר הרשע הם אמרו לא לנו ומשיבה וכו' רבי יוסי הגלילי אומר מרדכי ואסתר אמרוהו בשעה שעמד עליהם המן הרשע הם אמרו לא לנו ומשיבה וכו' וחכמים אומרים נביאים שבניהן תיקנו להם לישראל שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהם לישראל ולכשנאלץ אומרים אותו על גאולתן":

רש"י שם

וה"ל כל צרה שלא תבא עליהם. לישנא מעליא הוא דנקט כלומר שאם הם ושלום תפא' נרה עליהן וישעו ממנה אומרים אותו על גאולתן כגון חטובה:

2. רש"י בתענית כ"ח ע"ב

פנהג
 אבותיהם בידיהן. לכל הלל דחטובה
 כגון בחד טבת ודאי דחי דכין
 דנביאים תיקניהו שיהו אומרים אותו
 על כל פרק ופרק ועל כל צרה שלא
 תבא עליהן כשנאלץ יהו אומרין
 אותו על גאולתן" כדאורייתא דמני:

3. ערכין דף י' ע"א

דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוذاק"ש שמונה"ע עשר ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל שמונה ימי החג ושמונה ימי חנוכה ויום טוב הראשון של פסח ויום טוב (הראשון) של עצרת

שם ע"ב

לפני והא חנוכה" דלא חבי ולא חבי וקאמר משום גיסא פורים דאיכא גיסא לינא" אמר רבי יצחק לפי שאין אומרים" שירה על גמ' שבחוצה לארץ מרחוקף לה רב נחמן בר יצחק ודרי יציאת מצרים דגם שבחוצה לארץ הוא ואמרין הלל" כדתניא עד שלא נבנסו ישראל לארץ הוכשרו כל הארצות לומר שירה משנבנסו לארץ לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה" רב נחמן" אמר קרייתה זו היא הלילא רבא אמר בשלמא התם" הללו עברי ה' ולא עברי פרעה הבא הללו עברי ה' ולא עברי אחשוורוש אבתי עברי אחשוורוש" אגן" ולדינ דאמר קרייתה זו היא הלילא התניא משנבנסו לארץ לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה כיון שגלו חזרו להיתירן הראשון

הגמ' נעשו דכתיב (ד"ה 6 טו) הכל ככתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת החכמים: הרדוליים טב"א גורגתא. זג ועינבל סקוריס איסקליט"א: ומשיבב את הנשימה. כשהיא קול זה מסיים: מנייפה. טבה גורסין את דשן המזבח ודו"ל והוא כעין קף: עשרה

4. שו"ת קול מבשר חלק א' סימן כ"א סעי' א'

בענין אם לומר הלל ושהחיינו ביום העצמאות .

ב"ה. כ"ד אדר תשי"ב, ירושלים ת"ו .

לכבוד יד"נ הרב הגאון המהולל רב פעלים מו"ה יהודה ליב מימון שליט"א .

הנני להשיב בזה לכת"ה על מכתבו היקר בדבר השאלה אודות ברכת שהחיינו ביום העצמאות, היינו ביום שהוכרזה תקומת מדינת ישראל .

א) (הנה אין ספק שהיום ההוא) ה' אייר (שנקבע על ידי הממשלה וחברי הכנסת) שהם נבחרו רוב הצבור (ורוב גדולי הרבנים לחוג אותו בכל הארץ זכר לנס של תשועתנו וחירותנו, מצוה לעשות ושמחה ויו"ט ולומר הלל .

ואף ציבור שבעיר אחת או יחידים שקובעים עליהם יו"ט לעצמם על נס שנעשה להם חייבים לקיים עליהם ועל זרעם והבאים אחריהם עד עולם ואף שהולכים לעיר אחרת

להשתקע חייבין לקיים היום ההוא כמ"ש מהר"ם אלשקר בתשו' סי' מ"ט והובא להלכה במג"א סי' תרפ"ו סק"ה ובאלי' רבה שם, והחת"ס או"ח סי' קצ"א כתב שכך נוהגין כמה קהלות ישראל ומגדולי יחידיהם שעושים כן ביום שאירע להם נס עיי"ש שכתב

דהיינו דוקא ממיתה לחיים דומיא דמרדכי ואסתר אבל בפדות משארי צרות לא דהרי אחז"ל) הוא במגילה דף י"ד ע"א (

במרדכי ואסתר מאי דרוש ק"ו מעבודות לחירות אומרים שירה ממיתה לחיים לא כ"ש, וא"כ כל זמן שאנו בגלות וליכא פדיון מעבודות לחירות כל שאין ההצלה ממיתה לחיים ממש הבו דלא להוסיף לקבוע יו"ט עכ"ל .

ועי' בחת"ס או"ח סי' קס"ג בסופו שכתב דשפיר מצי ציבור או יחיד לקבוע יום מועד לעצמם ביום שנעשה להם נס ומצוה נמי עבד י, וממילא פשיטא בנידון דידן הנוגע לציבור של כלל ישראל, ויש כאן פדיון מעבודות לחירות שנגאלנו משיעבוד מלכויות

ונעשינו בני חורין והשגנו עצמאות ממלכתית, וגם הצלה ממיתה לחיים שנצלנו מידי אויבינו שעמדו עלינו לכלותנו, בודאי חובה עלינו לקבוע יו"ט .

ויפה כיוונו המנהיגים שקבעו את היום הזה דוקא, אשר בו היה עיקר הנס שיצאנו מעבודות לחירות ע"י הכרזת העצמאות ,

ואלמלא נעשית ההכרזה באותו היום והיתה נדחית ליום אחר אז היינו מאחרים את המועד ולא היינו משיגים את ההכרה

וההסכמה של המעצמות הגדולות שבאומות העולם, כידוע, ונס זה משך אחריו גם את הנס השני של ההצלה ממות לחיים הן

במלחמתנו נגד הערביים בא"י והן הצלת יהודי הגולה מיד אויביהם במקומות מגוריהם שעלו לא"י ובא על ידי כך הנס

השלישי של קיבוץ גלויות .

שם סוף סעיף ג

מ"מ למעשה לקבוע הלכה לדורות בענין ברכת ההלל והוא דבר מיוחד אחרי התקופה הארוכה של אלפיים שנות הגלות, אע"פ שכל מה שכתבתי נראה ברור בעיני לדינא אבל למעשה אי אפשר להחליט בזה בלי הסכמת רוב גדולי הרבנים שלא יבוא

לידי לא תתגודדו ליעשות אגודות אגודות, ואם יעלה בהסכמה יברכו על ההלל בכל המקומות .

שם סעיף ז עד הסוף

ז) העולה מכל זה לדינא, אף כי אין להטיל חובה על כל איש שיהיה צריך לברך שהחיינו ביום העצמאות, אבל כל מי שרוצה לב

רך הרשות בידו ואין בזה שום חשש של ברכה לבטלה, וכל מי שידוע בעצמו שנהנה ושמח במאורע של תקומת המדינה ביום

ההוא שהוקבע ליו"ט אין ברכתו רשות אלא חובה .

ונכון להסמך ברכת שהחיינו לאמירת הלל, היינו לפני ברכת הלל אם אומרים את ההלל בברכה) לפי שורת הדין כמו

שהוכחתי לעיל (או לפני התחלת אמירת הלל אם אומרים הלל בלא ברכה) .

יהי רצון מלפני השוכן בציון לפקדנו בפקודת ישועה ורחמים .

וכאשר זכינו לאתחלתא דגאולה כן נזכה כולנו לראות בגאולה השלימה במהרה בימינו בקרוב .

בעתירת ידידו ומוקירו הדושת"ה בברכתכט"ס . משלם ראטה

5. שו"ת חת"ס או"ח סימן ר"ח

ומ"ש דפורים וחנוכה וכל ימי מגילת תענית לעשות
זכר לנס ממות לחיים הוא דאורייתא ממש
מק"ו כדאיתא פ"ק דמגילה, יעיין רמב"ן סוף שרש
ב', מכל מקום היינו לעשות שום זכר לנס, אבל
איכות וכמות הזכרון ההוא הוא מדרבנן, כגון קריאת
מגלה ומשלוח מנות והדלקת נרות בחנוכה הכל
מדרבנן, אבל לעשות שום זכר קצת ולכלל הפחות
לאסרו בהספד ותענית הוא דאורייתא מק"ו הנ"ל.

6. שו"ת חיים שאל ח"ב סימן י"א. נחזי אנן על אמירת ההלל מכל מלכי כנען

ניחזי אנן על אמירת ההלל ביום משום נס הנעשה לקהל עדת ישראל אשר בעיר אחת אי שפיר דמי. ואני אענה כי הנה אמרינן בפסחים דף קי"ז ע"א הלל זה מי אמרו נביאים שביניהם תקנו להם לישראל שיהיו אומרים אותו על כל פרק ופרק ועל כל צרה וצרה שלא תבא עליהם ולכשנגאלים אומרים אותו על גאולתן, וכפ"ז היה נראה דשפיר נאה לתקן לומר הלל כשנעשה נס לקהל ישראל בעירם ונביאים הראשונים כך תקנו. אמנם לבי מהסס טובא שלא ראיתי להרי"ף והרמב"ם והרא"ש שכתבו זה שיש לומר הלל כשהצבור נושעים מצרתם ואם הדברים כפשטן הי' להם ללמדנו דין זה.

ועלה על לבי לומר דאפשר דסברי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דתקנת נביאים היתה כשנעשה הנס לכל ישראל דוקא. אבל עתה כי הן בעון עם ישראל מפוזר ומפורד ואיתרחיש ניסא לקהל ישראל אשר בעיר אחת בזה לאתקנו נביאים לומר הלל ומשו"ה השמיטוהו. והכי דייקי דברי רש"י שפירש שם וז"ל ועל כל צרה שלא תבא עליהם לישנא מעליא הוא דנקט כלומר שאם חס ושלום תבא צרה עליהם וישעו ממנה אומרים אותו על גאולתן כגון חנוכה עכ"ל.

מוכת מדברי רש"י ז"ל דהתקנה לא היתה אלא על תשוע' כל ישראל מן צרתן ומש"ה כתב כגון חנוכה דאי סבר רש"י דכל צבור שבכל עיר כשנושעים מצרתן יאמרו הלל וזו היא תקנת הנביאים לא הול"ל כגון חנוכה דלמאי כתביה והלא הדברים פשוטים דאם ח"ו באה צרה ונושעים יאמרו הלל ומה חסר לנו להבי' דקאמר כגון חנוכה ואמאי לא חש שנבי' דוקא תשועת כל ישראל כגון חנוכה. והגם שיש לצדד איזה צד. נראה ברור דדעת רש"י דלא תקון אלא כגון חנוכה דהיה תשועת כל ישראל וזו דעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שלא הביאוהו.

ובהכי אתנחלן דכמה צרות היו לשונאי ישראל עיר או מדינה ונעשה להם נס ויש שקבלו י"ט בו ביום ויש שעשו מגילה ולא שמענו ששקבעו לומר הלל.

אמנם ראיתי להרב המאירי ז"ל בחיבורו כ"י סוף פסחים שכתבו ז"ל כל יחיד שאירעתהו צרה רשאי לקבוע עצמו לומר הלל באותו יום אלא שאינו מברך וכן הדין בכל צבור כך הי' יסוד נביאים על כל צרה כשנגאלים ממנה עכ"ל (כפי אשר כתבתי בזכרונותי) הראת לדעת שדעת הרב ז"ל שהדברים כפשטן דכל צבור בכל מקום על תשועתם יאמרו הלל. וגם יחיד סבר הרב ז"ל שאם נעשה לו נס וניצול רשאי לקבוע לומר הלל באותו יום.

ונראה מדברי הרב שגם צבור לא יברכו על קריאת ההלל שקורין בתשועת נפשם מיד שונא דמוכת דהשוה צבור ליחיד ומדסת' ש"מ דאף לפי דעתו גם צבור לא יברכו.

ושמענו שהרב הכולל ח"ק כמהר"ר יוסף פייאמיטה ז"ל תיקן בקהל עדתו שיאמרו הלל כשניצולו מצרתם. ונראה דסמך על פשטא דשמעתא דפסחים (כי הרב המאירי הוא בכ"י ולא נמצא שם).

אמנם לדעתי הקצרה לא מוכח מהפוסקים ז"ל הכי ולא סברי כהרב המאירי ז"ל. והכי נקיטי רבני ישראל מדורות ראשונים ואחרונים שלא תקנו לקרות ההלל בתשועת ה'.

שוב ראיתי בתוס' סוכה סוף דף מ"ד ובסמ"ג ה' חנוכה דמפורש בדבריהם שתקנת הנביאים היתה בתשועת כל ישראל כגון ישראל על שפת הים וכשניצולו מכל מלכי כנען.

7. גמ' מגילה דף י"ד ע"א 8. מנחת שלמה לרב אויערבך ח"ב סימן נ"ד עמ' רטו

ת"ד ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה (6) ומה מעבדות לחירות אמר' שירה מכותה לחיים לא כל שכן אי הכי הלל נמו נימא (7) לפי (8) שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ יציאת מצרים דנס

אבל אמירת ההלל בשמונת ימי החנוכה אינה על מה שקרה באותו הזמן, רק תיקנו נביאים שבכל מועד שאסור במלאכה וגם אם שבת היה נקרא מועד היו צריכים לומר הלל הואיל ואסור במלאכה כמבואר בגמ' ערכין הנ"ל, וגם בכל יום שבו נגאלו אבותינו צריכים לשמוח בה' באמירת ההלל וכמבואר בפסחים קי"ז ע"א.

9. שאלתות דרב אחאי גאון, ודברי הנצי"ב, העמק שאלה

דרשה לחנוכה
כו שאילתא דמתיבין דבית ישראל לאודווי
ולשבתוי פסי שמיא * בעידנא
דמתרחיש להו ניכא דכתיב הללו את ה' כל גוים
שבחחו כל האומים כי גבר עלינו חסדו * אמו
משום
אפשר שכולנו מומר, אבל * בעידנא דמתרחיש להו ניסא. פה בשטח שאירע
מיבטי לן אי מנחז או
דאיבעי לן ולפי האמת לו טיקר מסיית חלל מדרבנן. דהיינו שפרש"י מגילה די

לעיל. ולא כמו שנקתפק בזה
כגאון צעל עליו ארזים קר
די. ומה שהביא קושיא כנגד
מלשון הכתובים פ"ג שאין
נאמן על הבנים, פי ביאורי
הגמ"א אביע ק"י קק"ד
שיבצ' ע"ג.

מכל הני אשלי רברבי ילפינן שלא קבעו חז"ל לומר הלל על גאולתם של ישראל אלא אם כן היו כל ישראל באותה צרה ונושעו ממנה, אבל צבור או אפילו מדינה שלמה של ישראל שנגאלו מצרתם, אינם רשאים לקבוע הלל בברכות, אבל נכון לומר הלל בלא ברכה. וכמ"ש רבינו המאירי (פסחים קיז) שכל יחיד שבאה עליו צרה ונגאל ממנה, וכן צבור שנעשה להם נס ונגאלו מצרה שבאה עליהם, רשאים לקבוע הלל לעצמם בכל שנה ושנה, אלא שאין מברכים עליו, כך היה יסוד נביאים לאומרו על כל צרה כשנגאלים ממנה. ע"כ. ואפשר דס"ל כד 'הראשונים הנ"ל, ולכן כתב שאין מברכים עליו, משום דבעינן שנעשה נס לכל ישראל, כדי לקבועו חובה. ומכל מקום רשאים לומר הלל בלא ברכה, ואין בזה משום מה שאמרו שבת קיח האומר הלל בכל יום הרי זה כמחרף ומגדף, כיון שאמרו על נס.

11. הרב ישראל בארץ המדה סימן ו'

סימן ו

התוכן ההלכתי של הקמת מדינת ישראל ומצות ישיבת ארץ ישראל בשעה זו

א. עלינו לברר אם הקמת מדינת ישראל בה' ב' איך תש"ח, שבאה על ידי הכרות האר"מ על הזכות להקים המדינה בס"ז כסלו אותה שנה, הביאה שינויים במעמדנו כעם בגלות בתגרת יד ה' ובמצות ישיבת ארץ ישראל כיום הנה.

ה"אבני נזר" (תנד, נו) לאחר שביאר שיטתו שמצות ישיבת ארץ ישראל היא גם לרמב"ם מן התורה, אלא שהפטור הוא מכוח הג' שבועות (עיין דבריו לעיל), מסיק שכל זה כשהעלייה היא בלי רשיון המלכות, אבל היחיד שקיבל רשיון להכנס לארץ ישראל חייב במצות ישיבת ארץ ישראל, כי גם רבים אילו היו מקבלים רשות היתה בהם המצוה, שלא נאסרו אלא על עליה בחומה דהיינו ביד חזקה, וכפירוש רש"י.

והוסיף עוד בזה: "גם יש לומר אם יותן רשות לכולם יחשב פקודה". דבריו אלה עוררו ויכוח בינו לבין גדול אחד שציון בשם ספר "אהבת יהונתן" לגרי מפרג זצ"ל שגם ברשות אסורה עלייה לארץ. וחזר והשיב לו (תנו, ב) לבאר דבריו: "ואשר כתבתי שם דאפשר יחשב פקידה, היא הכוונה דאולי זה כוונת רש"י משום דבפרק קמא דיומא אלמלא עשיתם עצמכם כחומה ועליתם כולכם בימי עזרא וכר' ושם פירש כחומה ברשות. דעלייה בימי עזרא ברשות היתה, ולזאת כתבתי דאפשר יחשב פקודה".

ביאר דבריו, שקשה על רש"י מנין היה לו לפרש מה שנאסרו עלייה בחומה שהוא רק עלייה ביד חזקה נגד משמעות הגמרא ביומא שגם שם נזכר על עלייה בחומה, שקבל על בני בכל שלא עלו בחומה בימי עזרא, ואז היתה עלייה ברשות, אם כן שומעים מזה שגם עליית כולם יחד ברשות נקרא עלייה בחומה. ולא דווקא "ביד חזקה". ועל זה תירץ שכוונת רש"י שכל שניתן רשות לכולם לעלות (בדומה לימי עזרא) הרי זה פקידה, ובזמן פקידה הרי בסלו השבועות. שאין השבועות אלא עד מועד הפקידה כמו שנאמר "עד שתחפץ", ואם כן לא יתכן לפרש האיסור לעלות

יחד ברשיון, כי בזמן שיש רשיון לכולם לעלות ממילא לא שייך תוקף השבועה בכלל. ובע"כ שהפ"י רוש הוא רק "ביד חזקה". ואם כי זה לא כתב אלא בנוסח "אפשר", מכל מקום מרש"י זה הכריע בדברי ה"אהבת יהונתן" אינם עיקר כי דברי רש"י מפורשים שהאיסור אינו אלא על עלייה ביד חזקה. אם כן ברשיון ודאי שעל כל פנים אין שבועה זו קיימת "ואלף כיוצא בזה לא יניזו דברי רש"י ממקומם".

ב. מה שדייק מרש"י שאם ינתן רשות לעלות יחשב פקידה, לעניות דעתנו באמת אין זה דיוק, לפי מה שפירשנו לעיל בדברי רבי יהודה האוסר עליה מבבל מבוססים על פי מה שסובר שעליית כולם ברשיון גם בכלל השבועה, שמה מוכרח שדעת רב זירא שאין בשבועה אלא עלייה ביד חזקה.

[וכן יתיישבו בזה דברי ה"אהבת יהונתן" (דבריו בפ' ואתחנן על הפסוק על הר גבוה) שהם נגד רש"י וכנ"ל, כי יש לומר שדבריו הם בשיטת רב יהודה (שלפי הכסף משנה הרמב"ם גם פוסק כמותו) ולדעתו בכלל השבועה גם עלייה ברשיון].

אולם כל זה הוא רק בהיות עול מלכות עליהם, אבל אם נתן רשות של הקמת מדינה חופשית מעול זרים, בזה כפי שציינו לעיל שם בהכרח שגם לדעת רב יהודה מותר לעלות, והיינו משום שיחשב כפקידה, ואז חוזר הדבר למצוה, ובכל אופן נתבאר שם שגאולת ישראל תהיה בדרך הכרת האומות בזכותם, וכפי שכתבנו שם, כן נראה מהרמב"ם בסדר ימות המשיח, שבשלב ראשון תהיה פריקת עול זרים מעל צווארנו וקבלת רשות לעלייה לארץ ישראל ולכונן שם מדינה עצמאית. ולפי זה נראה שהפירוש במה שנאמר בשבועות הללו "עד שתחפץ" אין הכוונה עד שתבוא עת רצון ותבטל השבועה אלא עד שיגיע הזמן שלא יהיה צורך לעבור על השבועה, והיינו כשתבוא עליהם הרשאת העמים, שממילא לא יהא בזה עיכוב מצד תוכן השבועה. (ואם כך יתכן לומר שבבוא עת הרשאת העמים פקעה השבועה, שהרי לא היו אלא "עד שתחפץ", וצ"ע בזה). ולפי כל זה יוצא שהקמת המדינה בימינו שהיתה על פי הכרות העמים על מתן רשות לישראל על זה, הוא הנהו שלב הזה שעליו נאמר "עד שתחפץ" והוא שלב ראשון בדרך הגאולה, שעל ידי זה מתכונן ציבור בעל כוח שלטון עצמאי בארץ ישראל שהוא הקדמה למלכות מלך המשיח, וכפי שנתבאר לעיל.

ג. אך גם אם לא נקבל כל זה ולא נראה זאת כשלב ראשון בתהליך הגאולה, למרות שהדברים לעניות דעתנו נראים נכוחים וברורים, על כל פנים יש לראות את הקמת המדינה כמפנה בקורות ימינו. כי תוכן השבועה "שלא יעלו בחומה", שכוללת אזהרה ברורה שכל התמרדות בחוץ יד נגד גזירת ה' לא תצליח, היתה תלויה עלינו ועומדת בכל אימתה, וגזרה עלינו, נוסף על עובדת היוותנו בגלות גם גזירת שעבוד מבלי יכולת להמיש צוארינו הימנו, וכן סגרה עלינו את מבוא הארץ, חמדת אבות, במנעולים אשר לא יפתחו, ועליית כולם יחד, שלא היתה מצוירת אלא "ביד חזקה" היתה נמנעת מאתנו בתוקף השבועה והאזהרה שבה. והנה אימת שבועה זו וחריפותה (מכיון שלא היה אפשרות לא ברצון המלכויות כי הם לא רצו, ולא שלא ברצונם כי על זאת הוזהרנו) שגזרה עלינו להיות עם גולה ללא ארץ וללא כושר הגנה עצמית, ותלויים בקיום ניסי בלבד, כשהננו כל היום לעג וקלס בגויים, אימה — ומאירה זו בטל מעלינו, וניתנה הרשות לעלות לכל ישראל לארץ שלא על-ידי "יד חזקה", באופן שעיקר העונש שבדברי ה"תוכחה" שהוא "ואתכם אזרה בגויים", עונש זה, שבצירוף לשבועה "שלא יעלו בחומה", דהיינו שכל נסיון להתנגד לזה לא יצליח, פג תוקפו עם הקמת המדינה ברשיון העמים. מעתה בידינו לשוב לארץ ולכונן בה מדינה כרצוננו, להקים בה צבא שישמור עלינו מאויב ומשחית ולא יתן את דם ישראל ניגר ללא יד נוקמת.

דבר גדול זה בא לנו בהקמת המדינה. ניצלנו על כל פנים מאימת השבועה ומאירתה. והרי ענין זה חשוב הוא לאין ערוך מצד עצמו. אפילו אם לא נראה זאת כשלב לגאולה השלימה בדין הוא שנעריכו כראוי, כגילוי חסד אלקי שרק דורנו זכה לו.

ד. והכרה זו של האו"ם בזכות ישראל ודאי מספיקה להחשב שלא "ביד חזקה", אף-על-פי שעמי ערב הש"כנים וכן הערבים מתושבי הארץ התנגדו לזה. שהרי אדוני הארץ נחשבים אלה שקנוה בקניין של כיבוש מלחמה, ואלה היו האנגלים שכבשו הארץ והמשיכו למשול בה על-ידי יפוי-כח של העמים האחרים, שלהם מסרה את זכות קניינה ובשם קיבלה את המנדט ב"שעתו. אם כן החלטת האומות הללו אשר להם היתה הארץ היא בעלת תוקף, ועמי ערב אין להם שום זכות על הארץ, וכן גרי הארץ אין להם זכות זו, כי קניין

כיבוש מלחמה עושה את הכובש לאדון הארץ. ומה שהתנגדו אומות אלה באו"ם להקמת המדינה בטלה דעתם על פי התקנון של האו"ם.

וכיון שהם החליטו בדין, הקמת המדינה על-ידי ישראל בהחזיקנו במקום הזה היה בה משום קנין בהסכמת וברצון הבעלים של הארץ, ממילא המדינה היא חוקית מהשקפת התורה, ומעכשיו אפילו אילו היו האומות חוזרות בהם שוב לא היה להם כוח לעשות זאת, כי כבר זכינו במקום, ושמירה על זכויותינו שוב אין זו עלייה בחומה, שאין כאן אלא שמירה על הזכות שבידינו. וכן כתב האבני נזר (תנד, נד) שאין איסור זה של השבועה כולל אלא את העלייה לארץ שלא ברצון בעליה. אבל אלה שכבר נמצאים בארץ יש להם זכות הגנה על עצמם ועל ישיבתם כאן כי זו לאו עלייה בחומה היא. ואם כן את המדינה שוב אין בכוחם לבטל, וממילא שהעולה לכאן בהתאם לחוקי מדינה זו אינו עולה בחומה.

ה. ומכיוון שהקמת המדינה היתה מתאמת להלכה, המלחמה שניהלו נגדה המדינות הערביות היה לה דין של עזרת ישראל מיד צר (רמב"ם רפ"ה ממלכים) שזו מלחמת מצוה היא והיתה מותרת גם אם נאמר שהשבועה שלא יעלו בחומה עדיין קיימת עלינו. ואין כאן טענה שאילו היו מוותרים על הקמת המדינה כי אז לא היו נלחמים בנו. שכיון שהקמת המדינה היתה בדין, תביעתם אינה אלא תביעת גולנות ואין אנו מצוים להיענות לה. ולא זו בלבד אלא מצוים אנו ועומדים להתנגד לה, כיון שעצמאות מדינית הוא מכשיר חשוב לשמירת הנפש ואסור לוותר על זה לטובת הרצחנים ולהשאיר עצמנו ללא הגנה. תלויים ברצונם ותעוליהם. מכל שכן שהקמת המדינה היא נכס שיש בו משום השתחררות מאימת השבועה שרדפה עלינו תמיד, ועוד יותר על פי מה שביארנו שהוא שלב מוקדם לגאולה השלימה, שוודאי שאסור היה לוותר על זה. והיתה המלחמה מלחמת הגנה של מצוה. וכן כל מה שכבשנו במלחמה זו קנינו זאת בקנין מוחלט של כיבוש מלחמה. ואף אם נאמר שעדיין מצוים ועומדים אנו שלא יעלו בחומה ביד חזקה באותם חלקים מארץ-ישראל שלא ניתנו לנו ברשיון העמים, כי שבועה זו לא תבוטל אלא עם באעת פקודה וזו עוד לא באה כל עוד שאין הגאולה שלימה, מכל מקום הרי מלחמה זו שהיתה מותרת ומצוה עלינו כנ"ל לא פגעה באיסור זה בהיות

שהיתה בעיקרה מלחמת הגנה וכנ"ל, וממילא גם תוצאותיה, דהיינו כיבושי השטחים שבאו על-ידי זה בדין הם, והכיבוש תורת כיבוש מלחמה עליו וקנינונו קנין מוחלט בהם.

ו. מעתה צא וראה מה גדול יום הכרות המדינה לישראל. לעתים קרובות שומעים אנו עוררים ואומרים מה יום מיומיים, ואף אם קרה נס לישראל בעמדו מול אויבים בשער, לא יום זה הוא שגרם, ואדרבא ביום זה פלשו כוחות האויב לארץ ולולא ה' שהיה לנו כי אז היה ח"ו יום זה צרה ומצוקה. ועל-כן אין לדעתם לציין יום זה כיום הנס.

אך על פי האמור יש להוכיח עד כמה אין טענתם טענה ועד כמה יום זה הוא העיקר, כי על-ידי שעשינו מעשה ביום זה והפכנו את החלטת האו"ם לעובדא מוחלטת מבחינת הדין וכנ"ל, בזה הוא שפקע כוח השבועה ש"לא יעלו בחומה" שרדפה אחרינו וכבלה את ידינו בכל ימי הגולה. בזה נעשינו לעם בן-חורין אשר הזכות והמצוה עליו לעמוד על נפשו נגד אויביו ולהגן על זכותו להיות בארץ הזאת. ואילו יום זה, גם החלטת האו"ם עמדה להתבטל כידוע וכלעומת שבאה כן היתה חזרת ללא כל תוצאה. נמצא שיום זה ומעשה זה של ההכרזה החזירו לנו חלק עיקרי של זכויותינו וכיטלו מאתנו את הגלות בתור גזירה שאין להמלט ממנה. ומיהו זה אשר ישאר עיוור וחרש מבלי לראות ומבלי לשמוע את גודל הנס שעשה ה' אתנו בזה? נמצא שאפילו אם לא מצד היות מאורע זה כהכנה ושלב ראשון לגאולה השלימה ראוי הוא היום שיחשב כיום גילה ושמחה. מכל שכן שכפי מה שביררנו לעיל בע"ה בארוכה נראים הדברים שאין זו אלא אחחלתא, והוא שלב הכנתי לביאת הגואל שיבא במהרה בימינו.

ואין גם מקום לטענה שאין שמחתנו שמחה מכיון שעדיין לא חזרה עטרת התורה ליושנה, והמלכות השלטת בישראל אינה רואה בתורה את חוקת המדינה. כי אם אמנם כן הוא, וודאי שהלב דואב על מעמד התורה במדינה, וודאי שאנו מצויים להאבק להחזיר עטרה ליושנה. מכל מקום אין נפגמת על-ידי כך העובדא שחל כאן מפנה עצום בחיינו בתור עם ה' ששחררנו מעול הגויים ונפטרנו ממאירת הגלות. ומעתה יש להפנות את כל המאבק כלפי פנים לחזק ולהאדיר את הציבור שומר התורה והמצוה בכדי שיגיע למעמד של רוב במדינה זו.

ז. ועכשיו נברר הדין של מצות ישיבת ארץ-ישראל עם הקמת המדינה. לדעת הרמב"ן שמצוה זו קיימת תמיד, מכל מקום היו פטורים ממנה מחמת אונס, כשהמלכות הגבילה העליה. שאז יש לומר שלא היתה גם מצוה להשתדל להכנס בתוך המכסה כיון שעל ידי עלייתו יידחה אחר, אין אף על אחד מצוה. אולם לא כן עכשיו, שהדלתיים פתוחות וכל ישראל מותר להם

לעלות יחד מבלי שיהא בזה משום עלייה בחומה. אם כן המצוה קיימת עכשו על כל אחד ואחד מישראל מן התורה, לפי הרמב"ן. ולדעת הרמב"ם, לפי מה שפירש דבריו ב"אבני נזר" כבר הבאנו דבריו, שבזמן שיותן רשות לכולם לעלות ודאי תהיה זו המצוה על כולם לעלות לשם. והרי במובן זה הגיעה השעה והרשות נתונה לכל ישראל לעלות, אם כן הרי חזרה אלינו המצוה במלואה.

וכן נראה לפי שיטת ה"מגילת אסתר" שבזמן הגלות בטלה מצות ישיבת ארץ-ישראל, והזכיר בלשונו "שאין מצוה זו נוהגת עד עת בוא המשיח", מכל מקום לפי קוטב סברתו שנחבארה לעיל (סימן ד, ד) שעיקר המצוה של כיבוש לישיבה היא ישיבה ללא עול זרים, מעתה ישיבתנו כיום הנה היא ללא שעבוד הגויים, מחזירה אלינו את מצוה זו במלואה. וכן מוכח לשונו שכתב שם "ומה שכתב הרמב"ן כי כיבוש הארץ היא מלחמת מצוה, והו' כ'א' ש'ר' ל'א' נ'ה'י'ה' מ'ש'ו'ע'ב' ד'י'ם' ל'א'ו'מ'ו'ת", הרי שתלה הכל בשחרור מעול שעבוד הגויים.

ולפי "פאת השולחן" שמצות ישיבת ארץ-ישראל לדעת הרמב"ם היא מדרבנן בכל הזמנים, מדרבנן על כל פנים ישנה עכשו המצוה במילואה. מה שאין כן בזמן שלא הותרה העליה על-ידי המלכות או שהותרה בהגבלה, שאז לא היתה המצוה יכולה להתקיים מחמת אונס וכנ"ל. ואף שלדעה זו היא מצוה דרבנן, מכל מקום הרי אמרו עליה ששקולה ככל המצוות, וודאי שראוי לכל אדם מישראל להשתדל לקיימה. וכן הדבר לפי מה שצדדנו לפרש בדעת הרמב"ם שהחיוב הוא מן התורה מצד המצוה להכיר בטובת ה' עלינו בהנחלת הארץ, אם אמנם היו פטורים מזה בזמן שהמלכות עשתה קשיים, עכשו משנסתלקו קשיים אלה, החיוב חוזר, והמנעות מלעלות לארץ עושה את דברי הודאתנו בברכת המזון על הארץ פלסתר. מכל שכן שלפי רב יהודה, שלדעת הכסף משנה הרמב"ם פוסק כמותו, על פי מה שכתבנו שגם הוא מודה בזמן שנשחרר מעול הגויים שאז אין

השבועה מונעת וחוזרת המצוה לתקונה, שהקמת המדינה מחייבת ישיבת ארץ-ישראל גם לדעתו.

וכן לפי שיטת ר"ח שבתוספות שהיא מצוה מצד קיום המצוות התלויות בארץ, קשה להשתמש עכשו בפטור שלו מצד הקשיים בקיום המצוות, כי ודאי שזה לא נאמר אלא בזמן שהארץ היתה חריבה, וישיבה בכפרים היתה כרוכה בסכנת נפשות וכן בערים מחמת רוב הדוחק הכלכלי אי אפשר היה לקיים מצוות אלה. מה שאין כן בתנאים שלנו שהארץ מיושבת ואין מי שמונע בידינו מלקיים, שהמצוה קיימת ועומדת. בסיכום הדברים: עם הקמת המדינה סולקו הגורמים שמונעים בעד קיום המצוה לשיטות השונות, ומעתה המצוה קיימת בתוקפה לרוב רובן של הדעות — מן התורה, ולאיוזה מהן — מדרבנן. אולם ערך המצוה לדעת כולם גדולה לאין ערוך בהיותה שקולה כנגד כל המצוות, ואשרי מי שמקיימה מתוך ידיעה והכרה.